

ULUSLARARASI PARA SİSTEMİNDEKİ REFORM ÇALIŞMALARI

Prof. Dr. Orhan OĞUZ

1976 yılının ilk günlerinde Uluslararası para sisteminde önemli kararlar alınmış bulunmaktadır. Jamaika'da yapılan toplantı adetâ Bretton Woods'u tasfiye ediyordu. Dünyadaki zengin ülkeler altın sisteminden ayrılmaya karar veriyorlardı. Bu suretle, Uluslararası Para Fonunda (İMF) bulunan 150 milyon ons altının nasıl tasfiye edileceği de tesbit ediliyordu.

20 ülkenin Maliye Bakanları aralarında yıllarca devam eden tartışmalardan sonra nihayet paralarının değeri konusunda sabit kur sisteminden dalgalı kur sistemine geçişi artık benimsiyorlardı. Bu suretle bir ölçüde Amerika Birleşik Devletleri tezini Avrupalılara, özellikle Fransızlara kabul ettirmiş oluyordu.

Bu toplantılarda alınan diğer önemli bir karar da, gelişmekte olan ülkelere bir YARDIM FONU'nun kurulması idi. Nasıl olsa İMF'daki altınlar tasfiye edilecekti. Bunların hiç olmazsa bir kısmının gelişmekte olan ülkelerin iktisadî kalkınmalarına yardımcı olacak şekilde kullanılmasında menfaat vardı. Onun için, 4 sene içinde İMF tarafından satılacak 25 milyon Ons altının bedelinin az gelişmiş ülkelere uzun vadeli kredi şeklinde de olsa dağıtılmasında yarar vardı. Az gelişmişlik konusunda ortaya bir kriter de konuluyordu. Bu kriter de; Gayri Safi Millî Hasıllarından fert başına düşen geliri 350 dolar civarında olan ülkelere bunun verilmesi uygun bulunuyordu.

İMF'in altınları konusunda diğer tasfiye şeklini de Maliye Bakanları tesbit ediyorlardı. İkinci bir 25 milyon Onsluk altın, üye ülkelere eskiden Uluslararası Para FON'unda % 30 oy hakkı vardır.

Nihayet, İMF'in elinde kalan 100 milyon Ons altın da FON'un karar organlarının % 85 ekseriyetinin vereceği karar ile satılması kabul edilmiştir. Yani bu demektir ki, Amerika Birleşik Devletleri istediği zaman ancak bu altınlar satılabilecektir. Çünkü bilindiği gibi Amerika Birleşik Devletlerinin Uluslararası Para FON'unda % 30 oy hakkı vardır.

Yalnız bu işlemlerin yapılabilmesinde bir güçlük ortaya çıkmaktadır. Merkez Bankaları bugünkü durumları sebebiyle İMF'nin satacağı altınları alamamaktadırlar. Çünkü, İMF'in statüsü değiştirilmemiştir. Buna da bir çare aranmış ve bulunmuştur. İMF'in altınları DÜNYA KALKINMA BANKASI'na devredilecek, bu bankada bu altınları Merkez Bankalarına açık arttırma ile satacaktır.

Bu suretle, altına bağlılık teorik plânda da olsa tarihe karışmış bulunmaktadır. Önümüzdeki aylar ve olaylar bu konuyu elbette ki aydınlatacaktır. Altın gerçekten tahtından düşürülmüş müdür?. Yoksa, yeniden doğrudan doğruya veya dolaylı olarak rol oynamaya devam edebilecek midir ve eski yerini alabilecek midir?. Bu konuda kesin bir karara varmak için zaman henüz erkendir. Fakat hemen ilâve edelim ki, ciddî endişeler vardır.

Jamaika toplantısında ki önemli kararlar arasında, İMF'den alınan kredilerin % 45'e yükseltilmesi de vardır. Yani kotalar % 25 den % 36 ya çıkarılarak daha fazla kredi olanağı sağlanmaktadır.

Bu kararın olumlu yanları bulunmasına rağmen, olumsuz etkileri de bulunabilecektir. Blihassa olumsuz tesiri hiç şüphesiz yaratacağı enflasyonist baskıdır. Zengin ülkeler iştiraklerini yükseltmektedirler. Bu yükseliş vergiler gibi sağlam kaynaklardan elde edilen imkânlarla olmamakta, emisyonla gerçekleşmektedir. Bunun için enflasyonist bir baskı tehlikesinin var olabileceğini ifade, fazla kötümser olmayacaktır.

Önemli diğer bir karar da, döviz pariteleri arasında ilişkilerde istikrarın kurulmasıdır. Yani, dövizler üzerindeki değişiklik % 4,5'u aşarsa, istikrara ilişkin kararı, istiyen ülkeler yürütebilecektir. İstiyen Merkez Bankaları da bunların dışında kalabilecektir. Bu suretle, dünya ticaretini artırıcı yonde bir etkinin yaratılması da sağlanmış olacaktır.

Uluslararası para reformuna dayalı kararların dünya malî çevrelerini derhâl etkilediği görülmektedir. Şimdilik elde edilen sonuçları şöylece sıralayabiliriz :

1- Dünya altın fiyatları düşmüştür. Bir süre daha düşmeye devam edebilecektir.

2- Döviz rayiçlerinde nisbî bir istikrar sağlanmıştır. Eskiden % 10 değişme olurken şimdi, bu oran % 1 civarına düşmüştür.

3- Petrol üreticisi ülkeler yeniden dolar talebine başlamışlardır.

4- Doların istikrara doğru yönelmesi, Avrupa'dan Amerika Birleşik Devletlerine karşı olan ihracatı artırıcı etki yapmaya başlamıştır.

5- Wall Street'te Borsalar yeniden yükselmeye başlamıştır.

6- Amerika Birleşik Devletleri faiz hadlerini düşürmüştür.

Nihayet bütün alınan bu kararlar sonucundaki durum, dünyadaki likiditenin artmasına sebep olmuştur. Elbette bunun arkasından enflasyonist baskıların ortaya çıkabileceği saklanamayacaktır. Önemli olan, bu enflasyonist tazyikin artışı, paritelerdeki istikrarı bozacak ölçülere varıp varamıyacağıdır. Bu suretle altının kaderi ve yeni sistemin başarısı bundan sonra belli olacaktır.